

Rīgā, 2025. gada 30. jūnijā

Par noteikumu projektu “Elektroenerģijas pārvades sistēmas operatoram piederošas elektroenerģijas uzkrātuves izmantošana”

SIA “Solar Energy Fund”, reģ. Nr. 50203147121 (turpmāk – SEF) attīsta saules elektrostacijas (SES) un akumulācijas parkus (BESS) Latvijā – īstenoti jau 14 lielizmēra projekti 55 miljonu eiro apmērā un vēl vairāk nekā 10 ir attīstības stadijā. Uzņēmums BESS uzstādīšanai Latvijā tuvākā gada laikā ir mobilizējis investīcijas jau vairāk nekā 60 mEUR apmērā.

SEF ir iepazinies ar Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas (turpmāk – SPRK) 2025. gada 12. jūnijā izsludināto konsultāciju dokumentu “par elektroenerģijas pārvades sistēmas operatoram piederošas elektroenerģijas uzkrātuves izmantošanas noteikumiem” (turpmāk – Noteikumi).

Pēc iepazīšanās ar 2025. gada 12. jūnijā publicēto noteikumu projektu (turpmāk - Projekts) piedāvājam šādus komentārus.

1. Eiropas prakse: PSO baterijas – tikai kā īslaicīgs izņēmums

Direktīva (EU) 2019/944 pieļauj pārvades sistēmas operatoram (PSO) turēt enerģijas uzkrātuvi vien tad, ja tirgus nespēj sniegt pakalpojumu un regulators piešķir skaidri terminētu atkāpi. Šo pieeju īsteno Vācija (NetzResV 2022 §2), Nīderlande (Electricity Act 2022 art. 13e) un Lietuva: atkāpes ir īslaicīgas, un to noslēgumā aktīvi jāatsavina atklātā izsolē.

2. Tarifu slogs un valsts atbalsta risks

Akumulatora kapitāla izmaksas un uzturēšanas izmaksas ietekmēs pārvades tarifu, radot šķērssubsīdiju visiem lietotājiem. Eiropas Komisija savos lēmumos par valsts atbalstu konsekvēnti uzsver, ka regulētie aktīvi nedrīkst nepamatoti konkurēt ar brīvā tirgus dalībniekiem; pretējā gadījumā draud pārkāpuma procedūra. Projekts neparedz pietiekamus garantijas mehānismus, lai novērstu šādu risku.

3. Tirgus jau nodrošina pietiekamas rezerves

Kopš Baltijas balansēšanas jaudas tirgus sākuma 2025. gada februārī FCR un aFRR jaudas tiek piegādātas bez AST akumulatora iesaistes. Publiski dati rāda, ka rezervēs regulāri piedalās komersanti no Latvijas, Igaunijas un Zviedrijas. Turklāt nākamo 12 mēnešu laikā ekspluatāciju uzsāks vismaz 150 MW jaunu komerciālu uzkrātuvju – tas apliecina, ka 2021. gada izņēmuma atļaujas priekšnoteikumi vairs nav spēkā.

4. Nepieciešams jauns tirgus tests un skaidrs izbeigšanas grafiks

Tā kā sākotnējā izpēte ir vairāk nekā četrus gadus veca, aicinām Regulatoru līdz 2025. gada 31. oktobrim rīkot atklātu tirgus testu. Ja rezultāts apliecinās tirgus spēju, AST akumulatora darbība būtu jāpārtrauc 18 mēnešu laikā, nodrošinot saprotamu aktīva atsavināšanu starptautiskā izsolē.

5. “Pieprasījuma samazināšanas” statuss nav pamatots

Projekts rosina klasificēt akumulatoru kā “pieprasījuma samazināšanas resursu”, iespējams, lai apietu direktīvas ierobežojumus. Šāda kategorija nav definēta Latvijas likumos, un ENTSO-E 2024. gada vadlīnijās baterijas netiek uzskatītas par pieprasījuma samazinājumu, jo tās patērē tikpat, cik ģenerē. Līdz ar to minētais statuss būtu juridiski nepamatots.

6. Konkurences un investīciju riski

Regulēta, “bezmaksas” baterija samazinātu balansēšanas jaudas tirgus apjomu un vājinātu cenu signālus, kas nepieciešami privātā sektora investīcijām. Lietuvas pieredze rāda, ka valsts lēmums izbūvēt ar publiskiem līdzekļiem finansētu 200 MW bateriju portfeli nozīmīgi “atdzēsēja” privāto investoru interesi par tirgu: no sākotnēji pieteiktajiem 800–900 MW komercuzkrātuvju projektu tirgū aktīvi palikuši vien ap 150 MW. Lai atjaunotu investoru interesi, Eiropas Komisija 2024. gada oktobrī apstiprināja 180 milj. € valsts atbalsta shēmu BESS izveidei, bet 2025. gada februārī Lietuvas Enerģētikas ministrija izsludināja papildu 102 milj. € konkursu vismaz 800 MWh jaunu uzkrātuvju būvniecībai.

Nemot vērā, ka Latvija ir vienīgā no Baltijas valstīm, kurā nav nekādu valsts atbalsta mehānismu lieljaudas BESS uzstādīšanai, ir pamatoti apgalvot, ka apstiprinot AST baterijas ekspluatāciju atbilstoši projektam, Latvijā nozīmīgi saruks iecerētās investīcijas, bet pārējiem tirgus dalībniekiem samazināsies finansējuma pieejamība BESS projektiem.

Ieteikumi

1. Atjaunot tirgus novērtējumu vēl šogad.
2. Noteikt skaidru termiņu AST akumulatora darbības izbeigšanai, ja tirgus spēja tiek apstiprināta.
3. Svītrot nepamatoto “pieprasījuma samazināšanas” statusu.
4. Nodrošināt pilnīgu datu publiskošanu un neatkarīgu uzraudzību.
5. Izvērtēt izmaksu atgūšanu atbilstoši ES valsts atbalsta prasībām.
6. Apsvērt privātās-publiskās sadarbības modeli “capacity as-a-service”, kur PSO iegādājas pakalpojumu, bet akumulators paliek tirgus īpašumā.

Esam gatavi detalizēti diskutēt par alternatīviem risinājumiem, kas vienlaikus stiprinātu sistēmas drošumu un nodrošinātu godīgu konkurenci.

Ar cieņu

Artūrs Plūme

SIA “Solar Energy Fund” valdes loceklis

Dokuments parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu.